

nyencs dels Pirineus, i abundant sobretot cap a Ribagorça i Alt Aragó (on naturalment accentuen *arnika*, Sallent de G., 1966) i a Benasc me l'anomenaren *anis de grano* (1965). L'estranya deformació, inexplicable per la fonètica, inspira desconfiança, tot i ser etimologia generalment admesa. Es podria conjecturar que el mot comencés a circular primitivament entre herbolaris i botànics semi-populars dels Pirineus, primer com a \**tàrmica* (cf. *talpica*)<sup>1</sup> i que aquest fos alterat, ajudant-hi el nom de planta *arn*, però sobretot per la consciència que tenien els herboritzadors coneixedors del llafi que el ll. *tarmes* (insecte) es traduïa al català i occità per *arna*.<sup>2</sup>

DERIV.: *Arnícina*.

<sup>1</sup> Aquest amb etim. pop. ¿per la picor que provoca l'esternut? O bé és un anagrama d'*herba ca-pital* que també registra Lab.?—<sup>2</sup> Pogué jugar en aquesta influència algun ús que es vagi fer, d'esternutatoris; i, si no del tabac, de plantes d'aquest nom, per allunyar insectes?

*Arniment*, V. *arnès* *Arnós*, V. *arna* II *Arnot*, V. *arna* I

*Aro*, Vall d', la forma pre-romana de què prové ha de ser *ARACE*: és mal orientat el que reporta sobre l'origen d'aquest nom *AlcM*, extraviat per Guiter.

AROMA, 'goma o altre objecte vegetal de molta fragància', 'perfum', 'flor de l'aromer', pres del llafi *aroma* i aquest del gr. *ἄρωμα*, *ἀρώματος* id. □ 1.<sup>a</sup> documentació: 1803, Belv., i com a nom del fruit de l'aromer, 1748, però s'usaria almenys des de 1617, en què es troba *aromar*, i potser no és gaire posterior a *aromàtic*, *aromatitzar* i *aromatari* que ja apareixen en els Ss. XIV i XV.

«Aquella qui's servava en aquella lur caseta, que no era sinó d'ella *aromàtica* de tota sanctedat» en la *Vida de J. Crist* d'Eiximenis (*DBal.*); «les aygues, perfums, algàlia, ambre e coses *aromàtiques* que porten, suplexen lur pudor», B. Metge (*Somni* III); «O gran Mancinello, molt famós gramàtic, / de tots los principis obtingues l'entendre / --- / ab la vista nova del Sant *aromàtic*», Gaspar de Verí, a. 1502 (*JMBover*, *BiEscrBal.* II, 503.28.8). Del verb *aromatiz*(t)zar cita un ex. de 1479 *AlcM*. D'ús antic provat també, *aromatari*: «ell és rich metge, / *aromatari* / e ungüentari», *JRoig* (*Spill*, 12217) i, amb terminació més popular, apareix +*aromater* com a nom d'ofici a Valls l'any 1692 (*E. U. C.* XX, 62). *Aromat*, -*ada*, 'que té aroma' en Agustí, a. 1617.

Des del començament de la Renaixença *aroma* 'flaire suau, agradable' (i sovint amb sentits figurats) ha estat molt usat. La llengua ha vacil·lat entre l'ús masculí i el femení. Com a femení l'observem, p. ex., en Pons i Massaveu (1889): «lo timó y la ginesta, perfumant l'ayre ab sa agradosa *aroma*, enervaven los sentits, tot inclinant-los a la peresa» (*Trascant per les Serres*, 9). PCoromines l'usava en tots dos gèneres (també parlant) i és interessant d'observar l'ús que en fa un escriptor com ell, acurat i culte però d'arrelada

tradició barcelonina i independent de consignes gramaticals; es veu que el fa masculí quan li dóna un sentit figurat, i rarament en el significat propi, mentre que en aquest l'usa com a femení: «Les muntanyes sense bruixes / són com roses sense olor; / a cavall de les aromes / neixen en la «nit» dels homes / i es moren sota una flor», *Silèn* (VII, O. C., 41.11); «la lluna, per les clarianes del bosc, estenia damunt el camí humil retallades catifes d'argent, i la rosada de la nit feia sensibles les més subtils aromes», «efluis --- que reforcen i entonen els colors i els sons, i fan més subtils i embriagadores les aromes» (*Pigmalió* VIII, O. C., 156b2, 155a18). Més sovint encara l'usa com a masculí, però és quasi sempre amb sentits més o menys figurats: <sup>1</sup> «l'amor quedarà com la flor de la vida per temperar amb el seu aroma les rancúnies» (*Presons Imag.*, ja en l'autògraf de 1897, i 1.<sup>a</sup> ed., p. 185), «una *Iliada*, un Edip Rei --- conserven al cap de dos-mil anys gran part del seu noble i primitiu aroma, com els grans de blat de les piràmides ---» (*Les Dones Hermoses*, autògraf i en «El Poble Català», 1908), «només resta de tu un séc que el temps esborrarà, un aroma efímer, sonora ressonància ---» (*Prometeu*, xv, iii, p. 258).

El *DOrt.* i el *DFa.* no li reconeixen altre gènere que el femení (així Belv., Lab.), mentre que *AlcM* diu que és masculí i «vulgarment» femení. Totes dues posicions pequen de massa extremes. En l'ús corrent i correcte barceloní ho he sentit sovint de totes dues maneres, i encara que el femení em sembla més corrent, recordo ja de c. 1920 vells barcelonins, de famílies d'extracció popular però no inculta, que el feien masculí; la llengua literària potser aprofitarà un dia la distinció que hi va percebre un dels seus més alts conreadors.

DERIV.: *Aromal*. *Aromar*; *aromat* (supra). *Aromatari*; *aromater* (supra). *Aromàtic* [fi S. XIV, supra], grec *ἀρωματικός*. *Aromatitza*. *Aromatitzar* [1479], -*ització*. *Aromer* [1803, Belv.; Febrer Cardona], que Verdager ja va usar sovint: «per dar-los llit molsós / criaren les cigonyes, los aromers brostaren» (*Ail.* VIII, 30.3, autògraf 1877, i 1.<sup>a</sup> ed., mot que treu en l'ed. de 1878, però el deixa en altres passatges de *Canigó* i l'*Ail.*: *DBal.*). *Aromós*.

<sup>1</sup> Només hi veig una excepció: «m'he acostat a l'arc d'una bardissa, clafert de flors, i només de tocar-lo, ha fet una escampadissa de pètals i m'ha embolcat dels seus aromes», *L'Avi dels Mussols* xv (*J. Apòstol*, p. 215). Potser per raó rítmica: llegint i m'ha amb dièresi de *em-* i posant-ho en femení hauria sonat com un vers, i el començament de la frase també hi hauria pogut sonar.

*Aronger*, *aronja*, V. *taronja*

ARPA, 'instrument proveït de ganxos', 'mà de certs animals armada d'urpes', 'instrument musical de marc triangular', del fràncic HARPA 'rascle, rasclat', 'arpa musical' (al. *harfe*, ags. *hearpe*). □ 1.<sup>a</sup> doc.: 1.<sup>a</sup> acc., S. XIII (i amb varietats de sentit, incloent-hi la 2.<sup>a</sup> acc.